

sel. Dan kan onze overbeschaafde wereld nog tot een gezonder en prettiger leven geroepen zijn".

Mocht HINDHEDE bij alle artsen een open gehoor vinden, vooral ten opzichte van de voeding, daar men deze ook in de steden kan toepassen.

's-Gravenhage, 9 Januari 1924.

J. HAGA.

DE INVLOED VAN KOUDE OP DE GROOTTE DER CHRONAXIE.

DE LEVIE (dit *Tijdschrift*, 1923, II, 2565) heeft mij verweten, dat ik over een verscholen vraagstuk ben heengegleden; ik kan mij althans zijn opmerkingen niet anders verklaarbaar maken. Heb ik dit met opzet gedaan, dan wel uit onkunde? Ik geloof waarschijnlijk te kunnen maken, dat het mijn wensch is geweest een „leesbare” samenvatting te schrijven, het belang van den lezer in het oog te houden en mij niet ten doel te stellen, alles wat daarvoor maar eenigszins in aanmerking zou kunnen komen, tot in de kleinste bijzonderheden te bespreken. Daar nu het meerendeel der lezers van dit *Tijdschrift* — practiseerende geneesheeren — waarschijnlijk in een zuiver theoretisch vraagstuk als het hier volgende maar matig belang zal stellen, ben ik zoo brutaal geweest het: „Nur in der Beschränkung . . .” op mijzelf toe te passen. Dat ik mij overschat heb, bewijst de opmerking, door DE LEVIE gemaakt.

DE LEVIE had het literatuurlijstje in noot 1) van zijn bovengenoemd artikel nog met een verhandeling kunnen uitbreiden, die ik hem toezond, n.l. mijn proefschrift 1). Ik geloof dus te weten, waarover ik spreek. Ik heb hierin trachten aan te toonen, dat koude (en warmte) verschillend kunnen werken, naar gelang van den duur der werking.

Laat ik dit toelichten aan een voorbeeld, niet uitsluitend ontleend aan mijn eigen werk. De stofwisseling, waarvan het zuurstofverbruik een vrij betrouwbare maatstaf is, neemt toe met de temperatuur (bij koudbloedige dieren) en wel geldt hier in eerste benadering de bekende regel van VAN 'T HOFF. Deze reeds door PFLÜGER gedane waarneming is echter slechts ten deele juist; zij geldt uitsluitend binnen bepaalde „biologische grenzen” en verder speelt de tijdfactor een belangrijke rol. Visschen, die bij 13° leven, vertoonen, indien men ze plotseling bij 23° bestudeert, een sterk verhoogd zuurstofverbruik. MONTUORI heeft nu gevonden, dat, als men het omgevende water zeer langzaam verwarmt, het zuurstofverbruik bij 23° lang niet zoo sterk verhoogd is; zelfs vindt men van tijd tot tijd lagere cijfers dan de „normale”. Het „niveau (peil)” der stofwisseling is daarbij ingrijpend veranderd; brengt men n.l. de dieren plotseling terug bij de temperatuur, waarvan men uitging, dan zijn ook hier de cijfers veel lager dan vroeger. Ik heb deze feiten kunnen bevestigen en nieuwe er aan kunnen toevoegen.

Ook de chronaxie heb ik van dit gezichtspunt uit bestudeerd en daar dergelijke waarnemingen gedaan. Met dit „scherpste reagens op de fysisch-chemische processen, die aan de weefsel prikkelbaarheid ten grondslag liggen” (DE LEVIE), was reeds na betrekkelijk zeer korten tijd deze in-tegengestelde-richting-werkende invloed van een langdurig verblijf in de koude aan te toonen. De onverklaarde bevinding van LAPICQUE bij zijn demonstratie in *Januari 1914* 2) werd hierdoor begrijpelijk, zooals deze mij zelf deed opmerken. Koude, korten tijd werkende, vergroot de chronaxie (LAPICQUE, FILON, VAN DER HEYDE e. a.); koude, langen tijd werkende en histologische veranderingen veroorzakende — zie hierover mijn

1) Quelques phénomènes vitaux en fonction de la température. A.—B. La relation entre les changements de la température et la grandeur de la chronaxie, *Thèse de Doctorat ès Sciences Naturelles* Paris 1923.

2) Aldus het *Supplément* Oct. 1908—Dec. 1918 van de *Notice sur les Titres et Travaux* de M. LOUIS LAPICQUE. Paris. Marétheux 1919, dat hier voor mij ligt; ook hier zou een oneenigheid tusschen DE LEVIE en mij uit de bron kunnen voortvloeien.

gewraakt artikel, — kan in tegengestelden zin werken; de grootte van deze wijziging is, althans in eerste benadering, evenredig aan den duur van het verblijf in de koude. Welk van deze beide koude-invloeden de meest wezenlijke is, wil ik niet beoordeelen; voor warmbloedige dieren — behalve misschien die met een winterslaap — is zonder twijfel juist, wat DE LEVIE opmerkt; voor koudbloedigen waag ik het tegenovergestelde als biologisch belangrijker te beschouwen.

Ik heb den lezers van dit *Tijdschrift* deze lange uiteenzetting willen besparen, uitgaande van de veronderstelling, dat zij, die van de kwestie op de hoogte waren, uit het verband en door mijn verwijzing naar een zeer bepaald artikel 1), mij wel zouden begrijpen. Dat dit niet het geval geweest is, spijt mij.

Na al wat door DE LEVIE en door mij reeds over de chronaxie werd geschreven, schijnt mij een bespreking van het boek van BOURGUIGNON niet meer op zijn plaats. Voor belangstellenden volgt hier de titel: GEORGES BOURGUIGNON, *La chronaxie chez l'homme*. MASSON et Cie. Paris, 1923. Het boek bevat een schat van physiologische en klinische waarnemingen.

Utrecht, 12 Januari 1924.

H. C. VAN DER HEIJDE.

LONGTUBERCULOSE EN INVALIDITEITSWET.

Het komt mij voor, dat VAN GELDEREN onder bovengenoemd opschrift op bldz. 173 van dit *Tijdschrift* van 12 Jan. l.l. zijn artikeltje schreef ter voorlichting van allen, die met de uitoefening der invaliditeitswet te maken hebben. Het geval is er geschikt voor; een bijvoeging, dat de eerste beslissing (afwijzing der behandeling ex art. 99) zonder eenige inmenging van de R. V. B. door den R. v. A. werd genomen, wat zijn recht is, en de tweede beslissing door de R. V. B. ware een aanvulling, die misschien voor den naschriftschrijver nog eenig belang had, doch verder niet ter zake doet, daar beide beslissingen juist zijn.

Dr. BROCX voegde een naschrift hieraan toe, waaruit blijkt, dat hij de bedoeling der Invaliditeitswet niet begrijpt. Dit is hem niet kwalijk te nemen, daar hij met de uitvoering dier wet tot heden niet van beteekenis te maken had; daar hij echter hier min of meer als deskundige optreedt, had hij beter gedaan dit naschrift in zijn pen te houden, daar het bij de velen, die geen tijd en lust hebben zich van de wet op de hoogte te stellen, niet anders dan verwarring kan stichten en tegenzin tot medewerking aan de uitvoering dier wet.

Indien de bedoeling der wet was, alle verplicht verzekerden, die blijvend invalide *kunnen* worden en waarvan ook nog maar eenige kans bestaat, dat zij weer voldoende arbeidsgeschikt kunnen worden, al zou die behandeling jaren moeten duren, *recht te geven* op behandeling ex art. 99, dan zou aan den wensch van BROCX voldaan worden, dan was er geen andere mogelijkheid, dan dat een verzekerde, aan wien krachtens art. 72a geen rente kon worden gegeven, behandeling ex art. 99 kreeg, wanneer hij door welke ziekte ook arbeidsongeschikt was.

Gelukkig is dit niet de bedoeling der wet en is zij ook niet zóó gesteld, dat dit er uit gelezen kon worden, want dan zou elke verzekerde, die hoe kort ook en door welke ziekte arbeidsongeschikt was, uit het invaliditeitsfonds óf onbeperkt uitkeering óf onbeperkt behandeling moeten krijgen; want eenige kans op blijvende invaliditeit, hoe gering dan ook, brengt ook de onbeduidendste ziekte mee, en eenige kans op voldoende herstel van arbeidsgeschiktheid is zelden te ontkennen, opgevat in dien zin, dat zoolang er leven is er ook nog hoop is. Men zou over een ziekte wet dan ook niet meer behoeven te denken, want alles zou onder art. 72 en art. 99 te brengen zijn.

1) Ik heb J. P. 60, 1922, 163 hierop nog eens nageslagen. Ook hier rangschikt LAPICQUE — en terecht in het verband der proevenreeks — de koude onder de agentia, die een chronaxievermindering geven.